

NAV - Arbeids- og velferdsetaten - R45-00

Myndighet	NAV – Arbeids- og velferdsetaten
Dato	2001-02-15
Doknr/publisert	R45-00
Sammendrag	Rundskriv til EØS-avtalens bestemmelser om trygd
Sist endret	2021-01-29

Innholdsfortegnelse

NAV - Arbeids- og velferdsetaten - R45-00	1
Innholdsfortegnelse	2
Kapittel 0 – Generelt om EØS-avtalen og dens bestemmelser om trygd – Blanketter – Registrering – Nordisk konvensjon om trygd	4
0.1 – Om EØS-avtalen	4
0.1.1 – EØS-avtalens betydning for Svalbard, Jan Mayen og norske biland	5
Svalbard	5
Jan Mayen.....	5
De norske biland.....	5
0.1.2 – EØS og trygdereglene for arbeid på norsk kontinentalsokkel	5
0.2 – Koordineringsprinsipper	5
Likebehandling	5
Sammenlegging av trygdetid	6
Proratisering	6
Eksport	6
0.3 – Likebehandling med hensyn til ytelser, inntekter, faktiske forhold eller hendelser	6
0.3.1 Generelt	6
0.3.2 Grensen mot artikkel 6 om sammenlegging av opptjenings tid m.v.	7
0.4 – Personkretsen	7
0.5 – Lovvalg	7
0.5.1 – Generell kommentar	8
0.5.2 – Begrepet «omfattet av»	8
0.5.3 – Begrepene «kompetent myndighet/-institusjon/-medlemsstat»	8
0.6 – Forordningens saklige anvendelsesområde	8
0.7 – Forholdet til de eksisterende bilaterale trygdeavtalene og Nordisk konvensjon om trygd	9
0.8 – Blanketter – Strukturerte Elektroniske Dokumenter	10
0.8.1 – Gjennomføringen av forordningene	10
0.8.2 – SED'er og portable dokumenter er oversatt til alle språk	11
0.8.3 – Hvem utsteder/mottar dokumentasjon?	11
0.9 – Registrering	11

0.9.1 – Medlemskap	11
0.9.2 – Barnetrygd	11
0.9.3 – Pensjoner	11
0.10 – EUs oppbygning og organer.....	11
0.10.1 Oppbygning.....	12
0.10.2 – Hovedorganer i EU.....	12
Europaparlamentet	12
Det europeiske råd	12
Rådet for den europeiske union (Ministerrådet).....	12
Europakommisjonen (kommisjonen)	13
EU-domstolen	13
0.11 – Organer som er opprettet for å sikre gjennomføringen av EØS-avtalen	13
EØS-rådet.....	13
EØS-komiteen	14
Parlamentarikerkomiteen for EØS.....	14
Den rådgivende komité for EØS	14
0.12 – Overvåknings- og domstolsordningen i EØS.....	14
0.12.1 – Overvåkningsordningen.....	14
0.12.2 – Domstolsordningen	14

Kapittel 0 – Generelt om EØS-avtalen og dens bestemmelser om trygd – Blanketter – Registrering – Nordisk konvensjon om trygd

Utarbeidet av Arbeids- og velferdsdirektoratet, Ytelsesfaglig fellesseksjon, 9.12.2011.

Sist endret 20.01.2020, jf. overskriften
Foreldrepenger under opphold i utlandet

0.1 – Om EØS-avtalen

[Endret 3/14, 7/14, 1/16]

Avtalen om et utvidet europeisk økonomisk samarbeidsområde, EØS-avtalen, ble undertegnet den 2. mai 1992 og trådte i kraft 1. januar 1994. Avtalen grunner seg på EFs fellesskapsrett om de fire friheter, herunder den frie bevegelse av personer.

Fra 1. august 2007 omfatter avtalen de 27 EU-landene Belgia, Bulgaria, Danmark, Estland, Finland, Frankrike, Hellas, Irland, Italia, Kypros (den greske delen), Latvia, Litauen, Luxembourg, Malta, Nederland, Polen, Portugal, Romania, Slovakia, Slovenia, Spania, Storbritannia, Sverige, Den tsjekkiske republikk, Tyskland, Ungarn og Østerrike.

I tillegg kommer EFTA-landene Island, Liechtenstein og Norge.

Dette rundskrivet bruker betegnelsen EFTA/EØS-landene når det vises bare til disse tre landene. Betegnelsen EØS-land eller medlemsland brukes om alle berørte land.

Sveits har inngått avtaler med EU på en rekke *områder*. En av avtalene gjelder fri bevegelse for personer, inkludert koordinering av trygd etter de reglene som gjelder i EU. Den er revidert med virkning fra 1. april 2012 og tilpasset gjennomføringen av de nye forordningene. Sveits er i likhet med Island, Liechtenstein og Norge med i EFTA. Som en tilpasning til avtalene mellom EU og Sveits bestemmer EFTA-Konvensjonen at EUs koordineringsregler for trygd også skal gjelde mellom EFTA/EØS-landene og Sveits fra 1. januar 2016.

Dermed vil trygdekoordineringen som gjelder i EØS-området, gjelde også i forhold til Sveits, inklusive rett til sykehjelp under midlertidig opphold (Helsetrygdkortet).

Den tidligere bilaterale trygdeavtalen mellom Norge og Sveits er ikke sagt opp, men de nye koordineringsreglene vil erstatte den så langt de rekker.

Til EU-landene hører følgende vanlige ferieområder:

Rhodos og Kreta (Hellas), Ibiza, Mallorca, Menorca og Kanariøyene (Spania), Azorene og Madeira (Portugal), Gibraltar (Storbritannia), Guadeloupe, Martinique, Réunion, Fransk Guyana (Frankrike).

Følgende områder er utenfor EØS-området:

Andorra, Monaco og San Marino, samt kanaløyene (Guernsey, Jersey mv.) og Man. Jersey og Man er imidlertid omfattet av konvensjonen mellom Norge og Storbritannia.

EØS-avtalen innebærer at rettsregler vedtatt innenfor rammen av EU, vil utgjøre rettsgrunnlaget for det omfattende samarbeidet mellom medlemslandene.

EØS-avtalen er bindende ikke bare mellom EFTA-landene på den ene siden og EU-landene på den andre siden, men også i forholdet mellom de enkelte EFTA-landene. På trygdeområdet er avtalen like omfattende og innebærer de samme forpliktelsene som om Norge var medlem i EU.

Avtalen innebærer en full tilpasning til Parlamentets og Rådets forordning 883/2004 (i det følgende kalt forordningen) koordinering av trygdeordninger, samt tilknyttede dokumenter. Viktigst i den forbindelse er Parlamentets og Rådets forordning 987/2009 (i det følgende kalt gjennomføringsforordningen). Disse to forordningene inneholder de grunnleggende bestemmelsene om koordineringen av trygdeytelser i EØS og er en del av de reglene som fastlegger rammevilkårene for det felles arbeidsmarkedet.

EØS-avtalen tar ikke sikte på å harmonisere de nasjonale trygdesystemene til noen fastlagt norm. Innenfor avtalen kan norske trygdeordninger opprettholdes uendret med de ytelsene som er bestemt i norsk lovgivning.

EØS-avtalens trygdebestemmelser tar imidlertid sikte på å koordinere anvendelsen av de enkelte avtalelandenes trygdelovgivning i forholdet til personer som er eller har vært omfattet av trygdeordningene i flere land.

Det at forordningen kun koordinerer anvendelsen av medlemslandenes lovgivninger kommer til uttrykk i fortalens nr. 4 der det fremgår at de enkelte lands nasjonale særtrekk må respekteres, og at forordningen kun etablerer et koordineringssystem.

Forholdet mellom EF, EU og EØS og de administrative organer er beskrevet i kapittel 20.

0.1.1 – EØS-avtalens betydning for Svalbard, Jan Mayen og norske biland

Svalbard

Svalbard er holdt utenfor EØS-avtalen ifølge beslutning som Norge forbeholdt seg rett til å treffe i Protokoll 40 til EØS-avtalen.

Trygdeforholdet for personer på Svalbard reguleres fullt ut av folketrygdloven § 2-3.

Jan Mayen

Jan Mayen er ikke holdt utenfor og faller derfor inn under EØS-avtalens virkeområde som del av norsk territorium.

De norske biland

De norske biland faller utenfor EØS-avtalen da de ikke er deler av norsk territorium.

0.1.2 – EØS og trygdereglene for arbeid på norsk kontinentalsokkel

Arbeidstakere på norsk kontinentalsokkel er pliktige medlemmer i folketrygden på lik linje med arbeidstakere på land i Norge.

Det følger av folketrygdloven § 2-4 at forordning 883/2004 og forordning 987/2009 anvendes tilsvarende for sokkelarbeidere som er omfattet av avtalens personkrets. Den norske delen av kontinentalsokkelen er ellers ikke regnet som norsk territorium i forhold til EØS-avtalen.

Se § 2-2 og § 2-4 med kommentarer.

0.2 – Koordineringsprinsipper

Forordningen slår i artikkel 11 nr. 1 fast at en person som forordningen gjelder for, bare skal være omfattet av trygdelovgivningen i én medlemsstat.

Den praktiske koordineringen foretas ut fra fire hovedprinsipper. Disse er:

Likebehandling

Det skal være likebehandling av egne og andre EØS-lands statsborgere som er bosatt på et EØS-lands territorium. Dette fremgår av artikkel 4 i forordningen.

Et land kan ikke ha andre og gunstigere regler for egne statsborgere enn for borgere av de øvrige EØS-landene.

Sammenlegging av trygdetid

Artikkel 6 gir fastslår at trygdetid eller opptjenings tid i de enkelte land som hovedregel skal legges sammen hvis det er nødvendig for å oppfylle vilkårene i et lands lovgivning om en minste trygde- eller opptjenings tid for å åpne rett til en ytelse.

Proratisering

I dette ligger at det skal tilstås delpensjoner fra hvert land hvor det er opptjent rettigheter.

Eksport

Opptjente kontantytelser skal utbetales uavhengig av i hvilket land den berettigede oppholder seg. Prinsippet fremgår av artikkel 7.

I tilfeller der det er motstrid mellom et EØS-lands interne trygdelovgivning og EØS-avtalens trygdebestemmelser, går avtalens bestemmelser foran den interne lovgivningen. Anvendelsen av forordningens bestemmelser innebærer således at folketrygdlovens regler må fravikes på en rekke områder, jf. de fire prinsippene som er nevnt ovenfor.

Siktemålet med reglene på trygdeområdet er å sikre at personer som ønsker å benytte seg av muligheten til fri bevegelighet for å arbeide, ikke skal hindres i å flytte fra et land til et annet fordi de taper trygderettigheter eller utsettes for forskjellsbehandling. Reglene skal sikre trygderettigheter opparbeidet i forskjellige land og sørge for at de ikke går tapt ved flytting. I utgangspunktet er det de samme hensynene som ligger til grunn for de tidligere trygdeavtalene som flere av EØS-landene har inngått seg i mellom.

0.3 – Likebehandling med hensyn til ytelser, inntekter, faktiske forhold eller hendelser

0.3.1 Generelt

Prinsippet om likebehandling med hensyn til ytelser, inntekter, faktiske forhold eller hendelser er slått fast i forordningens artikkel 5. En tilsvarende bestemmelse fantes ikke i forordning 1408/71, men er tatt inn i forordning 883/2004 som en kodifisering av flere avgjørelser fra EF-domstolen.

Bestemmelsen slår fast at – i tilfeller der forordningen selv ikke bestemmer noe annet – skal bestemmelser i et lands lovgivning som tillegger mottak av ytelser og andre inntekter visse rettsvirkninger, også gjelde tilsvarende med hensyn til mottak av ytelser etter et annet lands lovgivning, eller for inntekter i en annen medlemsstat.

På tilsvarende måte skal et land også ta hensyn til faktiske forhold eller hendelser inntruffet i et annet land, som om de var inntruffet på dens eget territorium.

Det følger imidlertid av fortalen til forordning 883/2004 at sidestillelse av faktiske forhold eller hendelser som er oppstått i én medlemsstat, ikke på noen måte kan føre til at en annen medlemsstat blir kompetent, eller til at dens lovgivning skal gjelde.

Sidestillelse av faktiske forhold eller hendelser skal heller ikke gi resultater som objektivt sett er urettmessige, eller som fører til kumulasjon av ytelser av samme art for det samme tidsrom.

Prinsippet om likebehandling med hensyn til ytelser og inntekter, faktiske forhold eller hendelser er ellers relatert til alle situasjoner som har betydning i henhold til forordningen, med mindre noe annet er bestemt, jf. eksempelvis artikkel 14 nr. 4 i 883/2004 og artikkel 22 nr. 2 i 987/2009.

Prinsippet i artikkel 5 må også sees i sammenheng med prinsippet i om likebehandling i artikkel 4. I henhold til EF-domstolens praksis kan artikkel 5 ikke anvendes på en måte som svekker innholdet i og rekkevidden av artikkel 4.

0.3.2 Grensen mot artikkel 6 om sammenlegging av opptjenings tid m.v.

Av fortalen til forordning 883/2004 går det eksplisitt fram at prinsippet om å behandle bestemte faktiske forhold eller hendelser inntruffet på en annen medlemsstats territorium som om de hadde funnet sted på territoriet til den medlemsstat hvis lovgivning skal gjelde, ikke må påvirke prinsippet om at trygdetid, botid, tid med lønnet arbeid eller tid med selvstendig virksomhet som er tilbakelagt etter en annen medlemsstats lovgivning, skal legges sammen med den tid som er tilbakelagt etter den kompetente medlemsstats lovgivning. Tid som er tilbakelagt etter en annen medlemsstats lovgivning, bør derfor utelukkende tas med i betraktningen ved anvendelse av prinsippet om sammenlegging av tid.

På grunn av forskjeller i medlemslandenes trygdeordninger kan det skje at perioder med rettighetsopptjening som er tilbakelagt i et land, ikke ville gitt tilsvarende rettigheter dersom de hadde vært tilbakelagt i et annet land. Særlig i sammenheng med pensjonssaker er det reist spørsmål om et medlemsland som mottar opplysninger om opptjeningsperioder fra et annet land, må ta disse periodene i betraktning også i de tilfellene der tilsvarende periode ikke ville gitt opptjening eller rett til ytelser i mottakerlandets egen lovgivning. Dette kan ha betydning både ved avgjørelsen av retten til pensjon og ved beregning av pensjonen. Man er i EU kommet frem til at medlemslandene må godta de perioder som et annet land oppgir som opptjeningsperioder. Europakommisjonen har uttalt at artikkel 5 ikke kan anvendes som hjemmel for å nekte å godta de oppgitte periodene.

0.4 – Personkretsen

[Endret 1/16, 3/19]

Fra 1. januar 2011 gjelder forordning 883/2004 og forordning 987/2009 også for statsborgere fra land utenfor EU (tredjelandborgere). Dette ble vedtatt som forordning 1231/2010 (32010R1231). Denne forordningen er imidlertid ikke inkorporert i EØS-avtalen og gjelder dermed ikke for EFTA/EØS-landene. Det vil si at disse tre landene ikke bruker forordningene på tredjelandborgere.

Fra norsk side anvendes forordningene kun for de persongrupper som fremgår av artikkel 2 i forordning 883/2004. Dette gjelder med unntak for personer som er bosatt i et nordisk land og omfattes av Nordisk konvensjon om trygd, jf. konvensjonens artikkel 4.

Forordningen gjelder for alle personer som er statsborgere av en medlemsstat og for flyktninger/statsløse som er eller har vært omfattet av trygdlovgivningen i en medlemsstat. *Det* at forordningen etter ordlyden i artikkel 2 omfatter *personer*, betyr at også ikke yrkesaktive har rettigheter etter forordningene. Dette til forskjell fra Forordning 1408/71 som kun ga direkte rettigheter til de yrkesaktive.

De nevnte gruppens familiemedlemmer og gjenlevende er også omfattet. Det er ikke stilt krav til at disse må være statsborgere av et EU/EØS-land

Av artikkel 2 nr. 2 fremgår det at gjenlevende etter tredjelandborgere også er omfattet hvis de selv er statsborgere av et medlemsland.

Det er utarbeidet en ny nordisk konvensjon som medfører at reglene i forordning 883/2004 skal omfatte tredjelandborgere som beveger seg mellom de nordiske land. Denne konvensjonen er ennå ikke trådt i kraft. Inntil så skjer gjelder den nordiske konvensjonen av 18. august 2003. Dette innebærer at reglene i forordning 1408/71 fortsatt får anvendelse for tredjelandborgere innenfor Norden. Konvensjonsteksten og rundskrivet til denne er tatt inn i hovednummer 41.

0.5 – Lovvalg

0.5.1 – Generell kommentar

Det er et førende prinsipp i forordningen at en person bare skal være omfattet av trygdlovgivningen i én stat. I Rådsforordning 1408/71 er det en bestemmelse som på visse vilkår gjør at personer som er arbeidstakere i en stat samtidig som de er næringsdrivende i en annen stat (og bosatt i den staten der de driver næringsvirksomheten), blir omfattet av begge staters lovgivning. En tilsvarende bestemmelse finnes ikke i forordning 883/2004. De aktuelle personene blir etter forordning 883/2004 omfattet av lovgivningen det landet der de utfører arbeid som arbeidstaker.

Når det gjelder lovvalgsbestemmelsene – det vil si de bestemmelsene som fastslår hvilket lands trygdlovgivning som skal komme til anvendelse – er hovedregelen i forordningen at yrkesaktive personer skal være dekket av ordningen i det landet der vedkommende er i arbeid. Ikke yrkesaktive skal være omfattet av lovgivningen i bostedslandet.

Det finnes særskilte lovvalgsregler for arbeidstakere som i en begrenset tid skal arbeide for sin arbeidsgiver i et annet EØS-land enn der hvor de er medlem i trygden. Likeledes finnes det spesielle regler for personer som er yrkesaktive i flere land og for sjøfolk. Forordningens lovvalgsregler er nærmere beskrevet i rundskriv 45-02.

0.5.2 – Begrepet «omfattet av»

[Endret 1/16]

Det at en person i henhold til forordningen er omfattet av lovgivningen i et land, betyr normalt at vedkommende er medlem i trygdeordningen i dette landet.

Ikke alle medlemsland har bostedstrygd slik som Norge. I tilfeller der forordningen bestemmer at en ikke yrkesaktiv person skal være omfattet av lovgivningen i et land som ikke har bostedstrygd, betyr dette at den ikke-yrkesaktive får de rettigheter som vedkommende lands lovgivning gir til denne persongruppen. Forordningen innebærer ikke at det etableres bostedstrygd slik vi kjenner det fra folketrygdloven, i land som ikke har full trygdedekning for denne persongruppen. Forordningen innebærer i slike tilfeller at den ikke yrkesaktive får de rettigheter som vedkommende lands lovgivning gir til denne persongruppen. *Ved anvendelse av denne lovgivningen må det imidlertid tas hensyn til EU-lovgivningen, f.eks. til forbudet mot diskriminering på grunn av statsborgerskap.*

Dette kommer til uttrykk i punkt 17a i fortalen til forordning 883/2004 der det i den danske utgaven står « Når en medlemsstats lovgivning gjelder for en person i henhold til afsnit II i denne forordning, bør betingelserne for at være tilsluttet ordningerne og berettiget til ydelser fastsettes i den kompetente medlemsstats lovgivning under iakttagelse av fællesskabslovgivningen. »

0.5.3 – Begrepene «kompetent myndighet/-institusjon/-medlemsstat»

Forordningen kaller den myndigheten (minister, departement etc.) som er ansvarlig for hele eller deler av trygdesystemet i et land for «kompetent myndighet». «Kompetent institusjon» er den institusjon som en person har – eller ville hatt – rett til ytelser/stønad fra, eller den institusjon som kompetent myndighet har utpekt. «Kompetent stat» er den medlemsstat som den kompetente institusjonen befinner seg i.

Disse tre begrepene er nærmere definert i forordningen artikkel 1 bokstav m, q og s.

0.6 – Forordningens saklige anvendelsesområde

De stønadsområder som forordningen får anvendelse på, er angitt i artikkel 4.

Stønadsområdene er:

- a) Naturalytelser og kontantytelser ved sykdom
- b) Ytelser ved svangeskap og fødsel
- c) Ytelser ved uførhet (inkludert stønad til å bevare eller forbedre ervervsevnen)
- d) Ytelser ved alder

- e) Ytelser til gjenlevende
- f) Ytelser ved yrkesskade eller yrkessykdom
- g) Ytelser ved dødsfall (gravferd)
- h) Ytelser under arbeidsløshet
- i) Før tidspensjon
- j) Familieytelser

For Norges del omfatter forordningen ytelser/stønad etter

- folketrygdloven, unntatt kapittel 15 om stønad til enslig mor eller far
- barnetrygdloven
- kontantstøtteloven
- lov om pensjonstrygd for fiskere
- lov om pensjonstrygd for skogsarbeidere
- lov om pensjonstrygd for sjømenn
- lov om pensjonsordning for sykepleiere
- lov om statens pensjonskasse.

Forordningens bestemmelser berører også

- lov om sykehus
- lov om psykisk helsevern
- lov om helsetjenestene i kommunene
- lov om yrkesskadeforsikring.

Reglene om sosial omsorg (bistand), er ikke omfattet av forordningen. Avtalebaserte ordninger i arbeidslivet, som FTP og AFP, omfattes heller ikke.

0.7 – Forholdet til de eksisterende bilaterale trygdeavtalene og Nordisk konvensjon om trygd

[Endret 1/16]

Norge har inngått trygdeavtaler med flere EØS-land, se oppstillingen under Hovednummer 40 – Trygdeavtaler. I tillegg kommer Nordisk konvensjon om trygd, se Hovednummer 41.

Forordningen erstatter de bi- eller multilaterale avtaler som er inngått mellom de berørte land. Det er likevel åpnet adgang til å beholde enkelte bestemmelser i de eksisterende avtalene, dersom disse bestemmelsene er gunstigere for en person enn bestemmelsene i forordningen. Vedlegg III til forordningen gir en oversikt over de bestemmelsene i bi- og multilaterale avtaler som fortsatt skal gjelde. Man må være oppmerksom på at EFTA/EØS-landenes vedleggsmerknader ikke er tatt inn i vedleggene til forordningene, men står i Vedlegg VI til EØS-avtalen. Dette vedlegget er å finne på EFTAs hjemmesider, <http://www.efta.int>

De bestemmelsene som er beholdt, er hovedsakelig de som gjelder utbetalinger til tredjeland og avkall på refusjon mellom de berørte land innenfor EØS. Videre har landene i Norden beholdt den nordiske konvensjonens bestemmelse om dekning av merutgifter til hjemreise i de tilfeller der vedkommende på grunn av sykdom eller skade må benytte en dyrere reisemåte enn opprinnelig planlagt.

Det er utarbeidet en ny Nordisk konvensjon om trygd som er tilpasset forordning 883/2004 og forordning 987/2009. Formålet med denne konvensjonen er å regulere trygdeforholdet for de gruppene som ikke er omfattet av EØS-avtalen, det vil i hovedsak si statsborgere fra land utenfor EØS, på tilsvarende måte som i forordningene. Den nye konvensjonen er ennå ikke trådt i kraft.

Avtalene med Luxembourg, Nederland, Storbritannia og Østerrike ble revidert i forbindelse med inngåelsen av EØS-avtalen. Den reviderte avtalen med Luxembourg trådte i kraft 1. september 1998, avtalen med Nederland 1. april 1997, med Storbritannia 31. desember 1992, og avtalen med Østerrike 1. juni 1998. Grunnen til at avtalene ble revidert var at man ønsket å ha bilaterale avtaler som omfatter personer som ikke

kommer inn under forordningens personkrets. *Avtalene er ikke oppdatert etter ikrafttredelse av de nye forordningene.*

Avtalene med henholdsvis Frankrike, Hellas og Italia og Portugal vil fortsatt gjelde for personer som ikke kommer inn under forordningens personkrets, uten at det foretas endringer i avtaletekstene. *Det samme gjelder for Konvensjon mellom Kongeriket Norge og Den Sosialistiske Føderative Republikk Jugoslavia om sosial trygghet som fortsatt anvendes i forhold til Kroatia og Slovenia.*

Nordisk konvensjon om trygd av 18. august 2003 er erstattet av konvensjonen av 12. juni 2012. Denne trådte i kraft fra 1. mai 2014.

Et av formålene med nordisk konvensjon er at den skal fange opp de persongruppene som bor i Norden og som ikke er omfattet av forordningen. De nordiske landene ønsket i så stor grad som mulig å regulere trygdeforholdet likt for alle personer som flytter eller arbeider innen Norden, uavhengig av om de er omfattet av forordningene eller ikke. Den nordiske konvensjonen får dermed selvstendig betydning først og fremst for personer som ikke er omfattet av forordningen, dvs. statsborgere i land utenfor EØS, jf. dens artikkel 4.

For nærmere informasjon om den Nordiske konvensjonen, se Hovednr. 41.

0.8 – Blanketter – Strukturerte Elektroniske Dokumenter

0.8.1 – Gjennomføringen av forordningene

Det følger av artikkel 4 i gjennomføringsforordningen at all utveksling av trygdeinformasjon mellom medlemslandene skal skje elektronisk og ikke i form av papirblanketter. Til bruk ved gjennomføringen av forordning 883/2004 og forordning 987/2009 er det laget nye elektroniske dokumenter som erstatter de tidligere E-blankettene som er brukt for å fremsette krav, dokumentere rettigheter, utveksle opplysninger mellom institusjonene mv..

De elektroniske dokumentene er kalt strukturerte elektroniske dokumenter (Structured Electronic Documents), forkortet SED. Det er laget egne serier av SEDer for de forskjellige fagområdene, og dokumentene er gitt navn bestående av bokstaver som angir hvilken serie eller hvilket fagområde de tilhører og et nummer innenfor hver serie.

De elektroniske dokumentene er inndelt i åtte serier:

Serie	Engelsk navn	Norsk betegnelse
A	Applicable legislation	Lovvalg
DA	Accidents at work and occupational diseases	Yrkesskade/-sykdom
F	Family benefits	Famileytelser
H	Horizontal issues	Generelle spørsmål/meldinger
P	Pensions	Pensjoner
S	Sickness	Sykdom/helse
R	Recovery	Oppgjørs-, refusjons- og feilutbetalingssaker
U	Unemployment	Arbeidsløshet

Det er laget egne «flytskjemaer» som angir hvilken SED som skal brukes i konkrete saker. På dokumentene er det også referanser til de aktuelle bestemmelsene i forordningene.

Den elektroniske meldingsutvekslingen skal skje i et lukket, sikkert nettverk som er etablert i EU. Det norske kontaktpunktet for dette nettverket er felles for alle berørte institusjoner i Norge, og driftes i Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Direktoratet arbeider med å etablere et system som skal brukes ved behandlingen av de elektroniske dokumentene i trygdesaker.

Det fremgår av artikkel 95 nr. 1 i forordningen at den elektroniske utvekslingen skal starte opp senest to år etter at forordningen trådte i kraft. Denne overgangsperioden er forlenget fram til 1. mai 2014. Fram til da skal landene, som en overgangsløsning, kunne benytte papirutgaver av de elektroniske dokumentene.

I tillegg til de elektroniske dokumentene er det laget publikumsblanketter (portable dokumenter) som den enkelte bruker skal ha for å dokumentere en rett.

0.8.2 – SED'er og portable dokumenter er oversatt til alle språk

SED'ene er oversatt til de offisielle språkene i EU. Det er også utarbeidet norske versjoner av dokumentene,

Felles for dokumentene er at nummereringen av opplysninger og layout i det enkelte dokument er identisk i alle språkversjoner.

0.8.3 – Hvem utsteder/mottar dokumentasjon?

Det fremgår av rundskriv, samt veiledning til dokumentene hvilken institusjon i Norge som skal utstede/motta dem i det enkelte tilfellet.

0.9 – Registrering

0.9.1 – Medlemskap

Det finnes i dag ikke noe tilfredsstillende register over hvilke personer som er medlem i folketrygden eller har rettigheter etter folketrygdloven. Dette gjør at dokumentasjon av trygdeforhold overfor andre land kan være tidkrevende og problematisk. EØS-avtalen innebærer en sterk økning av omfanget av dokumentasjon av trygdeforhold. Avtalen innebærer også at nye persongrupper blir medlemmer i folketrygden. Enkelte av disse persongruppene, f.eks. ikke-bosatte næringsdrivende kan vanskelig fanges opp av de eksisterende registrene.

Direktoratet arbeider med løsninger som vil avhjelpe de særlige behovene for registrering som følger av EØS-reglene. Dette skjer blant annet i sammenheng med gjennomføringen av elektronisk utveksling av trygdedata mellom medlemslandene.

Inntil videre er Arbeids- og velferdsetaten henvist til å benytte de ulike eksisterende registrene (folkeregister, A/A-register og Maritimt A/A-register mv., samt inntektsregisteret).

0.9.2 – Barnetrygd

Når det gjelder registrering av barnetrygdsaker som berøres av EØS-reglene, se rundskriv til Hovednummer 45 kap. 33.

0.9.3 – Pensjoner

[Endret 1/20]

Pensjoner registreres og beregnes i Pesys. Vedtak i EØS-saker gjøres av NAV *Familie- og pensjonsytelser* (alderspensjon, pensjon til gjenlevende ektefelle og barnpensjon) eller NAV *Arbeid og ytelser (uføretrygd)*.

0.10 – EUs oppbygning og organer

[Endret 1/16]

For en utførlig fremstilling av Norges arbeid innefor EØS, beslutningsprosesser samt oppbygging og funksjoner for EU, og EFTAS EØS-relaterte organer mv. vises til Utenriksdepartementets «C» 2009. Håndboka vil ventelig bli revidert i løpet av 2011 og er tilgjengelig via UD's sider på regjeringen.no.

0.10.1 Oppbygning

Unionen har tre såkalte søyler:

- 1 Fellesskapsområdet (Omfatter de fleste politikkområdene)
- 2 Den felles utenriks- og sikkerhetspolitikk
- 3 Samarbeidet om justis- og politisaker.

Den Europeiske Union ble til ved inngåelse av Maastrichttraktaten som trådte i kraft 1. november 1993. *Unionen bygger nå på to konsoliderte traktater, henholdsvis Traktaten om Den europeiske union (TEU) og Traktaten om Den europeiske unions virkemåte (TFEU).* Medlemslandene utøver sin suverenitet i fellesskap, og Europaparlamentet og Rådet for Den Europeiske Union er gitt myndighet til å treffe beslutninger som har direkte virkning i medlemslandene. Europakommisjonen er det utøvende, saksforberedende og kontrollerende organ.

De to forordningene 883/2004 og 987/2009 er vedtatt innenfor rammen av fellesskapsområdet er dermed direkte bindende for alle medlemslandene *samt*, etter EØS-avtalen, også for *Island, Lichtenstein og Norge*.

0.10.2 – Hovedorganer i EU

Den Europeiske union har følgende hovedorganer:

- Europaparlamentet
- Det europeiske råd
- Rådet for den europeiske union (Ministerrådet)
- Europakommisjonen
- EU-domstolen

Europaparlamentet

Parlamentet velges ved direkte valg i medlemslandene. Det består av 785 representanter som er valgt for en periode på fem år.

Parlamentet spiller en viktig rolle i vedtakelsen av EUs rettsakter og utøver politisk kontroll med de øvrige organene. Det har også en sentral rolle ved utformingen og vedtakelsen av Fellesskapets budsjett.

Det europeiske råd

Dette er det overordnede politiske organ for samarbeidet.

Det europeiske råd består av medlemslandenes stats- eller regjeringssjefer, samt presidenten i Europakommisjonen. Den sentrale oppgaven er å trekke opp mål og hovedlinjer, og legge de nødvendige politiske føringene for samarbeidet.

Rådet for den europeiske union (Ministerrådet)

Når det bare brukes betegnelsen «Rådet» på et organ, er det Rådet for den europeiske union man normalt henviser til.

Rådet er det øverste besluttede organ når nye regler skal vedtas. Det går på omgang mellom medlemslandene å ha formannskapet i Rådet. På møtene er landene representert med sine utenriksministre eller fagministre avhengig av hvilke saker som skal behandles.

Europakommisjonen (kommisjonen)

Kommisjonen er det utøvende, saksforberedende og kontrollerende organ. Den har enerett til å utforme og fremme forslag til nytt regelverk. Dens forslag utformes etter politiske impulser fra Det europeiske råd, Rådet, næringslivets organisasjoner og andre interessegrupper i medlemslandene og er som oftest oppfølginger av internasjonale forpliktelser eller av politisk initiativ fra de enkelte land.

Kommisjonen utformer regler normalt i samarbeid med nasjonale eksperter, men lager også selv regler etter fullmakt fra Rådet. Den har en sentral rolle i oppfølging og kontroll av om medlemslandene etterlever fellesskapsbestemmelsene. På de områder der medlemslandene har avgitt myndighet, er det Kommisjonen som representerer Fellesskapet utad. Det er den som fører forhandlinger med tredjeland.

Kommisjonen er også et forvaltningsorgan med en rekke oppgaver innenfor de forskjellige sektorer. Særlig viktig er forvaltningen av Fellesskapets budsjett. Dens administrative apparat er inndelt i 23 enheter med betegnelsen DG (generaldirektorat) i tillegg til en juridisk avdeling og et sekretariat.

Trygdereglene hører inn under det generaldirektoratet som har ansvar for sysselsetting, arbeidsmarked og sosialpolitikk.

EU-domstolen

Domstolen skal sikre at traktatens bestemmelser og Fellesskapets regler blir tolket, gjennomført og anvendt på en ensartet måte. Den har tre hovedoppgaver:

- Avgjøre søksmål
- Treffe prejudisielle avgjørelser
- Gi uttalelser i forbindelse med Fellesskapets inngåelse av avtaler med tredjeland eller internasjonale organisasjoner.

0.11 – Organer som er opprettet for å sikre gjennomføringen av EØS-avtalen

Gjennom avtalen er det opprettet fire fellesorganer:

- EØS-rådet
- EØS-komiteen
- Parlamentarikerkomiteen for EØS
- Den rådgivende komité for EØS

EØS-rådet

Rådet er det øverste felles organ for EØS-samarbeidet. Det skal legge politiske føringer for gjennomføring av avtalen og gi generelle retningslinjer for EØS-komiteens arbeid.

Rådet skal vurdere hvordan EØS-samarbeidet funksjonerer og ta de politiske avgjørelser i tilknytning til endringer i avtalen.

Rådet består av et regjeringsmedlem fra hvert av EFTA-landene. Medlemmer av det Europeiske råd og Europakommisjonen representerer EU.

EØS-komiteen

Komiteen er det sentrale organ for løpende gjennomføring av EØS-samarbeidet og har ansvar for at avtalen funksjonerer i samsvar med formålet.

Alle parter i EØS-avtalen er representert i komiteen, for EFTA-landenes vedkommende, normalt på embetsmannsnivå. Dersom det er enighet om regelendringer eller nye regler i EUs organer, må EØS-komiteen vedta bestemmelser med samme materielle innhold for at reglene skal bli bindende også for EFTA-landene.

Parlamentarikerkomiteen for EØS

Komiteen skal være sammensatt av like mange representanter for nasjonalforsamlingene i EFTA-landene og Europaparlamentet. Den har en rådgivende funksjon og skal tre sammen to ganger pr. år.

Den rådgivende komité for EØS

Komiteen skal være sammensatt av like mange representanter fra EFTAs konsultative komité og fra EUs økonomiske og sosiale komité. Den skal arbeide med sikte på å styrke innflytelsen til arbeidslivets parter i EØS.

0.12 – Overvåknings- og domstolsordningen i EØS

0.12.1 – Overvåkningsordningen

Det er opprettet et eget overvåkningsorgan for EFTA-landene, ESA (EFTA Surveillance Authority), som skal påse at EFTA-landene overholder sine forpliktelser etter EØS-avtalen. ESA har i hovedsak de samme overvåkningsfunksjoner i forhold til EFTA-landene som Europakommisjonen har i forhold til EU-landene.

Den umiddelbare forpliktelsen som landene har etter EØS-avtalen, er gjennomføringen i nasjonal rett av avtaleforpliktelsene på de områder hvor det nasjonale regelverket ikke allerede er i overensstemmelse med avtalen. Med unntak for brudd på konkurransereglene er det landene og ikke den enkelte borger eller det enkelte foretak som er ansvarlig for at avtalens regler gjennomføres og etterleves.

ESA har myndighet til å klage EFTA-landene inn for EFTA-domstolen dersom avtalens forpliktelser ikke etterleves.

0.12.2 – Domstolsordningen

Det er opprettet en egen domstol, EFTA-domstolen, som overfor EFTA-landene har samme type funksjon som EF-domstolen har innenfor EU.

Begge disse domstolene har enekompetanse til å tolke EØS-avtalen med bindende virkning innenfor sine respektive territorier. Det betyr at EFTA-domstolen avgjør saker i forhold til EFTA-landene og EF-domstolen avgjør saker i forhold til EU-landene. Domstolenes avgjørelser kan ikke ankes.

EFTA-domstolen har kompetanse til å:

- behandle de søksmål som ESA reiser mot EFTA-land,
- avgjøre tvister mellom to eller flere EFTA-land,
- behandle klager over ESAs vedtak i konkurransesaker,
- avgi ikke-bindende tolkningsuttalelser for EFTA-landenes domstoler,
- behandle søksmål som er reist av et EFTA-land mot et annet.

En borger eller et foretak i et EFTA-land kan klage til ESA dersom de mener at et EFTA-land ikke overholder sine forpliktelser, men de kan ikke reise sak mot et land om brudd på EØS-avtalen for EFTA-domstolen. Heller ikke et EU-land eller Europakommisjonen kan gjøre det.

Dersom ESA ikke ønsker å bringe en sak inn for domstolen, kan et annet EFTA-land gjøre det. Den enkelte borger er henvist til det nasjonale rettsapparat dersom vedkommende ønsker å forfølge en sak. Det forutsettes at den nasjonale domstolen i slike tilfeller ikke avsier dom uten å ha forelagt saken for EFTA-domstolen til tolkningsuttalelse. EFTA-domstolen uttaler seg da om hvordan EØS-avtalen er å forstå på det aktuelle området. Uttalelsen er imidlertid ikke formelt bindende for den nasjonale domstolen.

Avgjørelser fra EFTA-domstolen og EF-domstolen skal sendes til EØS-komiteen for at partene skal kunne vurdere utviklingen av rettspraksis. Ved ulike tolkninger er det komiteens oppgave å finne fram til løsninger som bevarer rettsenheten i EØS. Dersom dette ikke lykkes, finnes det bestemmelser som gir partene anledning til å iverksette visse beskyttelsestiltak eller sette avtaleregler ut av kraft. Det er også regler om bruk av voldgift.